

Lauksaimniecības un tās nozaru attīstības programmas pamati:

Lauksaimniecības un tās nozaru attīstības programmas pamati - 1998:

AUGĻKOPĪBAS NOZARE

Dokumenta redakciju
sagatavoja:

Rita Mestere

1998

Priekšvārds

Augļkopības nozares attīstības rīcības programmas pamati ir izstrādāti liela kopdarba ietvaros, kura galvenais mērķis ir radīt un turpmāk īstenot valsts politiku visā lauksaimniecības un lauku attīstībā, kā tas izriet no Saeimā apstiprinātā Lauksaimniecības likuma, reizē ar to Saeimā skatītās Lauksaimniecības attīstības koncepcijas, kas vēlāk kļuva par daļu no Latvijas Lauku attīstības programmas, kuru savukārt LR Saeima akceptēja 1998.gada jūnijā, kā arī no Valsts atbalsta programmas lauksaimniecībai 1998.-2002. gadam, ko MK akceptēja 1997.gada 13.maijā. Sagatavotais dokuments uzskatāms par pamatu tālākai detalizētas rīcības programmas izstrādei. Dokuments aptver lauksaimnieciskās ražošanas un lauksaimniecības produktu pārstrādes nozares. Tomēr dokumentā fokusētās attīstības aktivitātes ir saistītas ar 1998. gada 10. martā Saeimā akceptēto “Latvijas Lauku attīstības programmu”, kuras mērķis ir lauku attīstība.

Visu nozaru grupu sagatavoto redzējumu kopsavilkums ir iekļauts ZM publicētajā dokumentā “**Lauksaimniecības un tās nozaru attīstības programmas pamati. 1998**”

Dokuments atrodams ej.uz/knns

SATURS

<i>ANOTĀCIJA</i>	4
<i>IEVADS</i>	5
<i>1. NOZARES VISPĀRĒJAIS RAKSTUROJUMS</i>	6
1.1. NOZARES GALVENIE UN BLAKUSPRODUKTI	6
1.1.1.tabula	6
1.2. KLASIFICĒT SARAŽOTOS, AR KVALITĀTI ATZĪTOS GALA PRODUKTUS	7
1.3. RAŽOŠANAS APJOMI (1990. – 1997.G.)	7
1.3.1.tabula	8
1.3.2.tabula	8
1.3.3.tabula	9
1.3.4.tabula	9
1.4. SAIMNIECĪBU KLASIFIKĀCIJA PĒC PLATĪBAS	11
1.5. RAŽOŠANAS REĢIONĀLĀ STRUKTŪRA	11
1.6. PIELIETOTĀS KULTŪRU AUGSEKAS	12
1.7. NOZARES RAŽOŠANAS GALVENĀS PROBLĒMAS	13
<i>2. SAIMNIECĪBAS BUDŽETA APRĒĶINĀŠANA</i>	13
2.1. INTENSĪVIE AUGĻU DĀRZI	14
2.1.1.tabula	14
2.1.2.tabula	15
2.1.3.tabula	16
2.1.4.tabula	17
2.2. AVENU UN KRŪMOGULĀJU STĀDĪJUMU IERĪKOŠANAS UN KOPŠANAS BUDŽETA APRĒĶINS	18
2.2.1.tabula	18
2.2.2.tabula	19
2.2.3.tabula	21
2.3. ZEMEŅU STĀDĪJUMI	21
2.3.1.tabula	22
<i>3. NOZARES PRODUKCIJAS TIRGUS IESPĒJU RAKSTUROJUMS</i>	23
3.1. LATVIJAS IEKĀDZEMES CENAS (1997.G.)	23
3.1.1.tabula	23
3.1.2.tabula	23
3.1.3.tabula	24
3.2. STARPTAUTISKĀS CENAS	25
3.2.1.tabula	25
3.2.2.tabula	26
3.2.3.tabula	26
<i>4. NOZARES INSTITUCIONĀLĀ VADĪBA</i>	26
4.1. NOZARES JURIDISKĀ BĀZE	26
4.2. GALVENĀS TIRDZNIECĪBAS METODES NOZARĒ, SAMAKSA RAŽOTĀJIEM	27
4.3. KVALITĀTES VADĪŠANAS BĀZE	27

4.4. VESELĪBA UN HIGIĒNA	28
4.5. NOZARES ĢENĒTISKAIS POTENCIĀLS: UZTURĒŠANA UN ATTĪSTĪBA	28
5. MĀRKETINGA KANĀLI	28
5.1. SAIMNIECĪBU TIPU RAŽOŠANAS DAĻAS	28
5.2. TIRGUS DAĻAS KATRAM FAKTORAM	28
5.2.1.tabula	28
5.3. PĀRSTRĀDES UZŅĒMUMI NOZARĒ	29
5.4. IMPORTĒTĀ PRODUKTA DAĻA	29
5.4.1.tabula	29
5.4.2.tabula	30
5.5. LATVIJAS RAŽOTĀJU KONKURENTI ĀRĒJĀ TIRGŪ. POTENCIĀLIE EKSPORTA TIRGI. EKSPORTA VEICINĀŠANAS PASĀKUMI	30
6. INVESTĪCIJAS NOZARĒ	31
6.1.1.tabula	31
7. PAŠREIZĒJĀ POLITIKA	32
7.1. TIRGUS BARJERAS	32
7.2. IEKŠĒJĀ TIRGUS CENU REGULĀCIJAS APRAKSTS	32
7.3. VALSTS ATBALSTS ĢENĒTISKAI PADZIĻINĀŠANAI	32
SECINĀJUMI UN PRIEKĀDLIKUMI	33
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	33

ANOTĀCIJA

Manā darbā ir pētīta un analizēta augļkopības nozare, par kuru ekonomiskie pētījumi līdz šim praktiski nav veikti. Arī statistiskā informācija ir ļoti skopa, kas norāda uz to, ka augļkopība, īpaši pēdējos gados, ir atstāta pašplūsmā.

Mērķis – izveidot augļkopību par nozari ar līdzsvarotu ražošanas, pārstrādes un realizācijas sistēmu, kas apgādātu iekšējo un piedāvātu ārējā tirgū augstas kvalitātes, konkurētspējīgu produkciju.

Dārzu platības sastāda galvenokārt vecie, ekstensīvie dārzi, kuri daudzviet vairs netiek apsaimniekoti. Šo stādījumu uzturēšanai un attīstībai nākotnē nav perspektīva. Jaunie – intensīvie dārzi, kas ražo kvalitatīvu, konkurētspējīgu produkciju, Latvijā ir ap 20 ha, bet tas nesedz iedzīvotāju pieprasījumu pēc svaigiem augļiem – āboli vien ir nepieciešami ap 70 tūkst. t gadā. Esmu analizējusi VSK datus pēc kopējām platībām, tajā skaitā ražojošās, kopražām un vidējās ražības pa atsevišķu saimniecību veidiem. Secinājums ir viens, ka dārzu platības samazinās un ražojšie stādījumi 1996.gadā sastāda vairs tikai 12.6 tūkstošus hektāru. Tomēr aktivitātes augļkopības nozarē ir jau labi saskatāmas. Pēdējos gados strauji pieaug ogulāju, sevišķi zemeņu, platības, kā arī *intensīvo augļudārzu ierīkošana jau samērā lielās platībās*.

Augļkopībā ražošanas reģionālo struktūru ietekmē tirgus iespējas, audzēšanas tradīcijas, vietas piemērotība un pārstrādes vai uzglabāšanas iespējas.

Pēdējos gados Latvijā arvien aktuālāka kļūst problēma, kas saistīta ar iedzīvotāju nodarbinātību laukos. Viens no šīs problēmas risinājuma variantiem varētu būt intensīvas augļkopības attīstība zemnieku saimniecībās. ***Augļkopība un tās produkcijas realizācija, glabāšana un pārstrāde prasa ievērojami daudz roku darba, tāpēc tās attīstība palīdzētu atrisināt nodarbinātības problēmu laukos***. Stādot jaunas, tirgus prasībām atbilstošas, Latvijas apstākļiem piemērotas, ražīgas augļu koku un ogulāju šķirnes, kā arī pielietojot intensīva tipa audzēšanas tehnoloģiju, var samērā ātri gūt peļņu, jo augļkopība ir viena no ienesīgākajām lauksaimniecības nozarēm. ***Augļkopības rentabilitāte Latvijas apstākļos var būt ļoti augsta arī saimniecībās ar nelielu zemes platību***, kādas Latvijā ir ļoti daudz.

Modernu un ekonomisku pārstrādes uzņēmumu ierīkošanu kavē pagaidām vēl nepietiekamie augļu un ogu produkcijas apjomi, kā arī glabātavu un saldētavu nepietiekamās jaudas. Līdz ar to Latvijas tirgū un veikalos, kā arī pārstrādei tiek importēta gan svaiga, gan saldēta augļu un ogu produkcija. Šajā sakarībā esmu analizējusi tirgus cenas Latvijā, Lietuvā, Igaunijā un Holandē un to sakarības dažādos periodos 1997.gadā.

Tirgū dominē sīktirgotāji, jo realizācijas sistēma nav sakārtota un netiek pietiekoši kontrolēta. Nepilnīga ir arī nozares institucionālā vadība, tās kvalitātes vadīšanas bāze. Ļoti nepietiekošs ir valsts atbalsts zinātnei.

Orientējošā investīciju vajadzība augļkopības nozares optimālai ražošanas, glabāšanas, realizācijas un pārstrādes sistēmas izveidošanai ir 6 milj. Ls gadā.





Potenciālie eksporta tirgi svaigiem un saldētiem augļiem un ogām, kā arī to pārstrādes produktiem un stādmateriālam būtu NVS, Skandināvija, Kanāda, ASV.

Darbā lietotie saīsinājumi:

Dobeles DSIS – Dobeles dārzkopības selekcijas un izmēģinājumu stacija;
 Pūres DIS – Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacija;
 LAA – Latvijas Augļkopju Asociācija;
 LR ZM – Latvijas Republikas Zemkopības ministrija;
 LR LM – Latvijas Republikas Labklājības ministrija;
 LR MK – Latvijas Republikas Ministru Kabinets;
 LR VSK – Latvijas Republikas Valsts Statistikas Komiteja;
 LLKIAC – Latvijas Lauksaimniecības konsultāciju un izglītības atbalsta centrs (Ozolniekos);
 LTVC – Latvijas Tirgus Veicināšanas Centrs;
 ES – Eiropas Savienība;
 LLMZA – Latvijas Lauksaimniecības un Meža zinātņu akadēmija;
 LLU – Latvijas Lauksaimniecības Universitāte;
 LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija;
 ASV – Amerikas Savienotās Valstis;
 MTB – materiāli tehniskā bāze.

IEVADS

Augļkopības nozare ir maz pētīta un analizēta, īpaši pēdējos 10 gados, tāpēc materiāla apkopošanā un analizē liels paldies jāsaika visai šīs nozares rīcības programmas izstrādes darba grupai:

-  Ivetai Ozoliņai – LR ZM Augļkopības nodaļas vecākajai referentei;
-  Mārai Skrīvelei – Dobeles DSIS vadošajai pētniecei;
-  Edītei Kaufmanei – Dobeles DSIS direktorei;
-  Jānim Zilveram – Latvijas Augļkopju Asociācijas prezidentam.

Paldies par atsaucību Pūres DIS speciālistēm Valdai Laugalei un Inesei Drudzei, zemniecei Ligitai Rezgalei, VSK Lauksaimniecības nodaļas vadītājai Ligitai Ārgalei, LLKIAC speciālistiem Mārim Narvilam un Dagnijai Andersonei, kā arī visam Dobeles DSIS kolektīvam.

Īpaša pateicība **Mārai Skrīvelei**, kura ziedojusi daudz sava laika diskusijās un ieguldījusi lielu darbu intensīvo augļu dārzu izpētē un saimniecību budžeta aprēķināšanā, izmantojot gan Latvijas, gan Zviedrijas, gan Amerikas pieredzi.

Vēlos pateikt paldies šīs sadarbības ierosinātājiem un konsultantiem LLU profesoram, Dr. hab. agr., LZA kor. loceklim, LLMZA Goda loceklim Kazimiram Špoģim, LVAEI direktoram Dr. oec. Andrim Miglavam un PHARE programmas pārstāvim, Lielbritānijas ekspertam lauksaimniecības politikas jautājumos Dr. Derekam Beikeram.

Izsaku pateicību LLU Ekonomikas fakultātes mācību spēkiem par saprotošo attieksmi darba izstrādes laikā. Mīļš paldies vīram par iecietību un morālo atbalstu, kurš bērniem un ģimenes rūpēm veltīja visu savu brīvo laiku, lai es varētu strādāt.

1. NOZARES VISPĀRĒJAIS RAKSTUROJUMS

Mērķis – izveidot augļkopību par nozari ar līdzsvarotu ražošanas, pārstrādes un realizācijas sistēmu, kas apgādātu iekšējo un piedāvātu ārējā tirgū augstas kvalitātes, konkurētspējīgu produkciju.

1.1. NOZARES GALVENIE UN BLAKUSPRODUKTI

Šajā nodaļā tiks aplūkoti augļkopības nozares produkti **komercdārzkopībai**:

- no sēkleņiem – āboli;
- no kauleņiem – plūmes, ķirši;
- no ogulājiem – zemenes, avenes un krūmogulāji (upenes un jānogas).

Iespējama arī bumbieru audzēšana svaigam patēriņam vietējā tirgū, kā arī citu augļaugu (henomeles, plūškoki, smiltsērķšķi) audzēšana pārstrādes un farmaceitiskās rūpniecības vajadzībām. Tā kā lielāko ražošanas apjomu (kopražas) sastāda ābeles un dažādi ogulāji, turpmākie aprēķini tiks veikti tikai šīm kultūrām.

Ražošanas 1.posms

Stādaudzētavas (blakusproduktu nav)

- ❖ Stādi ražošanas stādījumiem
- ❖ Stādi pavairošanas stādījumiem
- ❖ Stādi mazdārziem.

1.1.1.tabula

Stādāmā materiāla veidi pa sugām Latvijā 1997.gadā

Stādāmais materiāls	zemenes	avenes	krūmogulāji	ābeles
Parasts	*	*	*	
Atveseļots	*	*	*	
“frigo”	*	*		
1-gadīgs			*	*
2-gadīgs			*	*
Uz klona potcelmiem				*
Uz sēklaudžiem				*

(LAA, 1997.)

Ražošanas 2.posms

Ražojošie dārzi (blakusproduktu nav)

- ☒ **svaigi augļi un ogas**
 - ✓ āboli
 - ✓ zemenes
 - ✓ avenes
 - ✓ upenes un jānogas

Sagatavošana realizācijai

☒ **glabāti augļi**
~ āboli

☒ **saldēti augļi un ogas**
~ zemenes
~ avenes
~ upenes un jānogas

Pārstrādes produkti

☒ **sulas**

- svaigas
- koncentrāti
- saldētas

? **sīrupi**

? **biezeņi**

? **marmelādes**

? **cukādes un žāvēti augļi un ogas**

? **liķieri**

? **vīni**

☒ **jogurta piedevas**

? **saldējuma piedevas**

? **izejvielas farmācijai**

? **dabīgās krāsvielas**

1.2. KLASIFICĒT SARAŽOTOS, AR KVALITĀTI ATZĪTOS GALA PRODUKTUS

Ar kvalitāti atzīts augļkopības nozares gala produkts ir **RĪGAS MELNAIS BALZĀMS**, kura pamatsastāvdaļa ir avenu sula.

1.3. RAŽOŠANAS APJOMI (1990. – 1997.G.)

Dārzu platības sastāda galvenokārt vecie, ekstensīvie dārzi, kuri daudzviet vairs netiek apsaimniekoti. Šo stādījumu uzturēšanai un attīstībai nākotnē nav perspektīve. Jaunie – intensīvie dārzi, kas ražo kvalitatīvu, konkurētspējīgu produkciju, Latvijā ir ap 20 ha, bet tas nesedz iedzīvotāju pieprasījumu pēc svaigiem augļiem – āboli vien ir nepieciešami ap 70 tūkst. t gadā.

No 1.3.1.tabulas varam secināt, ka augļu koku un ogulāju uzskaitītās platības analizējamā periodā ir ļoti mainīgas. Pēdējos divos gados platības krasi samazinās, kas izskaidrojams ar veco platību nolietojumu, kā rezultātā vecie stādījumi jālikvidē. Šo faktu apstiprina arī Valsts statistikas komitejas apkopotā informācija par ražojošajām stādījumu platībām, tātad – sarūk kopējā platība un no tās vēl vairāk samazinās ražojošās platības (1994.gadā ražojošā platība sastāda 18.0 tūkst.ha jeb 92.3% no kopējās platības, taču 1996.gadā šie skaitļi ir attiecīgi 12.6 tūkst.ha jeb 77.8%).

Tomēr aktivitātes augļkopības nozarē ir jau labi saskatāmas. Pēdējos gados strauji pieaug ogulāju, sevišķi zemeņu, platības, jo ogulāju ierīkošana prasa mazākus ieguldījumus un atdeve gaidāma jau 2.gadā – zemenēm, bet 3., 4.gadā – avenēm un krūmogulājiem. Savukārt intensīvu augļudārzu ierīkošana prasa lielus kapitālieguldījumus un ilgāku laiku, jo pirmā raža gaidāma tikai 4.– 6. gadā pēc stādījumu ierīkošanas. Taču sāk piepildīties arī Māras Skrīveles iecere, t.i., *intensīvo augļudārzu ierīkošana jau samērā lielās platībās. Stādījumu ilggadība ir šīs nozares atributīvā (raksturīgā) pazīme.*

1.3.1.tabula

Augļu koku un ogulāju stādījumi visu veidu saimniecībās Latvijā (1990. – 1997.g.)

Platība (tūkst. ha)		Gadi							1997 / 1990 %	
		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996		1997
Sēkleņi		24.6	22.8	14.9	12.9	14.8	25.5	11.9	11.8	47.97
Kaulēni		3.7	3.7	3.2	2.6	2.6	2.0	2.5	2.2	59.46
Ogulāji		2.0	1.9	1.7	4.1	2.1	1.8	1.7	1.7	85.0
Kopā		30.3	28.4	19.8	19.6	19.5	29.3	16.2	15.8	52.15
Ražojošie stādījumi	tūkst.ha	25.0	22.9	18.0	17.9	18.0	21.8	12.6	–	–
	% no kopēja	82.5%	80.6%	90.9%	91.3%	92.3%	74.4%	77.8%	–	–

(LR VSK, 1990. – 1997.)

1.3.2.tabula

Augļu koku un ogulāju kopražas Latvijā (1990. – 1997.g.)

Kopraža (tūkst. cnt)		Gadi							
		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Sēkleņi		156.6	822.3	513.8	929.3	189.9	632.3	159.8	875.7
Kaulēni		13.4	91.6	89.6	81.5	44.2	45.6	46.7	54.8
Ogulāji		64.9	84.9	61.5	168.6	106.5	90.2	101.8	119.6
Kopā		234.9	998.8	664.9	1179.4	340.6	768.1	308.3	1049.6
Sēkleņu kopražu īpatsvars kopapjomā		66,7%	82,3%	77,3%	78,8%	55,8%	82,3%	51,8%	83,4%

1.3.3.tabula

(LR VSK, 1990. – 1997.)

Augļu koku un ogulāju kopražas Latvijā pa gadiem un atsevišķu saimniecību veidiem (tūkst. cnt)

Saimniecību veidi	Sēkleņi			Kauļeņi			Ogulāji		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Visu veidu saimniecības	632.3	159.8	875.7	45.6	46.7	54.8	90.2	101.8	119.1
Valsts saimniecības un statūtsabiedrības	59.0	30.8	52.6	1.4	3.4	1.0	2.3	3.3	1.7
Zemnieku saimniecības	221.4	31.9	312.7	14.4	13.3	17.5	32.5	31.0	33.7
Piemājas un personiskās saimniecības	351.9	97.1	510.4	27.8	30.0	36.2	54.7	67.5	83.7
Piemājas un personīgo saimniecību produkcijas īpatsvars kopējā apjomā	56.5%	60.8%	58.3%	61.0%	64.2%	66.1%	60.6%	66.3%	70.3%

(LR VSK, 1995. – 1997.)

1.3.4.tabula

Augļu koku un ogulāju vidējās ražības Latvijā pa gadiem un atsevišķu saimniecību veidiem (cnt no ha)

Saimniecību veidi	Sēkleņi			Kauļeņi			Ogulāji		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Visu veidu saimniecības	32.6	17.5	74.0	31.8	24.1	24.5	59.3	64.4	68.3
Valsts saimniecības un statūtsabiedrības	39.6	25.5	40.0	16.3	40.4	15.0	8.2	14.0	6.7
Zemnieku saimniecības	18.8	11.0	74.9	35.3	23.8	27.2	57.9	61.7	58.7
Piemājas un personiskās saimniecības	26.0	16.3	80.4	23.7	23.3	23.8	65.2	74.6	91.6

(LR VSK, 1995. – 1997.)

Augļu koku un ogulāju kopražu lielumu visbūtiskāk ietekmē ābolu ražas. **Nozares specifika** ir tā, ka daļa no tās galvenajiem produktiem – ābeles **ražo periodiski**. No 1.3.2.tabulas secinām, ka ābolu ražas gados sēkleņu kopražu īpatsvars kopapjomā sasniedz 78.8 – 83.4%. Vietējais tirgus ar svaigām ogām, īpaši zemenēm un upenēm, sezonas laikā ir apgādāts pietiekoši, atsevišķos gados vērojama pat pārprodukcija. Ogu pārstrādei pašreiz ir sezonas raksturs, jo trūkst saldētavas, kā rezultātā pārstrādes uzņēmumi izejvielas ziemas periodā importē.

No iepriekšteiktā un 1.3.4.tabulas izriet, ka vidējās ražības ietekmē augļaugu ražošanas periodiskums, laika apstākļi (pārsvarā ziemas) un arī iekārtoto dārzu veids (intensīvs vai ekstensīvs).

1.3.1.zīm.Sēkleņu vidējā ražība dinamikā (1995. – 1997.g.) Latvijā pa atsevišķu saimniecību veidiem (cnt no ha).

(LR VSK, 1995. – 1997.)

Sēkleņu vidējā ražība pa atsevišķu saimniecību veidiem svārstās līdzīgi, taču 1997.gadā zemnieku, piemājas un personiskajās saimniecībās tā stipri pārsniedz vidējo ražību valsts saimniecībās. Tas izskaidrojams ar to, ka zemnieki un individuālie audzētāji pāriet uz intensīvajiem augļudārziem, t.i., stādījumu biežība lielāka, līdz ar to raža no platības vienības lielāka. Tomēr ir arī citi apstākļi, kas ietekmē augļu koku ražību – par to tiks runāts vēlāk (skat. 2.nodaļu).

1.3.2.zīm.Ogulāju vidējā ražība dinamikā (1995. – 1997.g.) Latvijā pa atsevišķu saimniecību veidiem (cnt no ha)

(LR VSK, 1995. – 1997.)

Pēc 1.3.4.tabulas varam salīdzināt ogulāju vidējās ražības pa dažādu saimniecību veidiem un 1.3.2.zīm. uzskatāmi var redzēt, ka piemājas un zemnieku saimniecībās jau sāk ražot intensīvie ogulāju stādījumi – līdz ar to vecie ogulāju stādījumi valsts saimniecībās un statūsabiedrībās nevar dot līdzīgu ražu no 1ha stādījumu. Kā jau tika minēts – intensīvajos dārzos stādījumu biežība ir lielāka, arī ogulājiem, līdz ar to var panākt 2 – 3 reizes lielāku ražību no platības vienības.

1.4. SAIMNIECĪBU KLASIFIKĀCIJA PĒC PLATĪBAS

Augļkopības nozarei kā lielai daļai lauksaimniecības nozaru īpaši raksturīga sezonālitate, tāpēc ziemas periodā jāorientējas uz kādu papildus darbu.

Šobrīd pastāv augļkopības saimniecības ar platību no 0.5 – 1 līdz 80 ha.

Līdz 5 ha saimniecībās tiek nodarbināti:

- 1) saimnieks – visu gadu;
- 2) palīgstrādnieki – sezonāli.

Taču saimnieks ziemas periodā var strādāt arī papildus algotu darbu ārpus savas saimniecības.

No 5 – 15 ha saimniecībās strādā saimnieks un viņa ģimenes locekļi, kā arī sezonas strādnieki.

Virs 15 ha saimniecībās parasti nodarbojas arī ar citām lauksaimniecības nozarēm.

Diemžēl reālais saimniecību daudzums katrā grupā pēc saimniecību lieluma nav pieejams, jo šāds apsekojums Latvijā nav veikts un līdz ar to attiecīgā informācija nav apkopota.

1.5. RAŽOŠANAS REĢIONĀLĀ STRUKTŪRA

Augļkopībā ražošanas reģionālo struktūru ietekmē tirgus iespējas, audzēšanas tradīcijas, vietas piemērotība un pārstrādes vai uzglabāšanas iespējas.

Pēc LR ZM Informācijas departamenta 1997.gada datiem vislielākās augļu dārzu platības ir Bauskas(1700 ha), Talsu(1260 ha), Rēzeknes(901 ha) rajonos. Bagāti ar augļaugu audzēšanas tradīcijām ir Valkas, Limbažu un Jelgavas rajonu dārznieki – platības virs 550 ha rajonā. Jēkabpils un Gulbenes rajonos dārzu platības sasniedz 455 – 465 ha. Savukārt Dobeles rajonā galvenās ražojošo stādījumu platības atrodas Šķībē un Vecauces mācību saimniecībā, bet selekcijas un izmēģinājumu stādījumi koncentrēti Dobeles DSIS (kopējās dārzu platības rajonā ir – 415 ha).

1.6. PIELIETOTĀS KULTŪRU AUGSEKAS

Augļkopībā augsekas ir atšķirīgas:

- 1)pa ražošanas posmiem (skat. 1.1.nodaļu);
- 2)pa sugām.

Ražošanas 1.posms Stādaudzētavas

Lai izaudzētu veselu stādāmo materiālu, **ja nav iespējama augsnes dezinfekcija**, stādu atkārtota audzēšana vienā un tajā pašā vietā nav ieteicama pat pēc ilgstoša starplaika. Šajā sakarībā ieteicama zemes noma. **Augsnes dezinfekcija** ir iespējama, bet **dārga**. Ja saimniecības budžets atļauj, tad varētu piedāvāt šādu augseka variantu:

augļkopības stādaudzētavās vēlama 6 – 8 gadu augseka, kur

- ☞ 2 – 3 gadus aizņem kokaudzētava;
- ☞ 3 – 4 gadus rušināmaugi vai daudzgadīgās zāles;
- ☞ 1 gadu zaļmēslojums;
- ☞ **pēdējo gadu pirms stādaudzētavas vēlama melnā papuve ar augsnes dezinfekciju.**

Stādaudzētavas var kombinēt arī ar nektāraugiem.

Ražošanas 2.posms Ražojošie dārzi

☒ ābeles un krūmogulāji

Pēdējos gadus pirms dārzu stādīšanas vēlamas kultūras, kuras nepiesārņo augsni ar daudzgadīgām nezālēm. Gadu pirms stādīšanas vēlama zaļmēslojuma iestrādāšana un melnā papuve.

☒ zemenes

Augseka atkarīga no zemeņu audzēšanas ilguma:

1) 6 – 8 gadu augseka, ja zemenes audzē 3 gadus:

- ☞ 1 – 2 gadus audzē zālāju, nektāraugus vai rapsi;
- ☞ rušināmaugus (*nav vēlams kartupeļus*);
- ☞ zaļmēslojums un melnā papuve;
- ☞ zemenes.

2) 4 – 5 gadu augseka, ja zemenes audzē 1 – 2 gadus:

- ☞ zaļmēslojums;
- ☞ rušināmaugi vai melnā papuve;
- ☞ zemenes.

☒ avenes

Aveņu audzēšanas ilgums vienā vietā ir 6 – 10 gadi, kas atkarīgs no stādu un stādījumu veselīguma. Pēc tam 5 – 6 gadus var audzēt citas kultūras (*tikai ne zemenes, jo tām ir kopīgas slimības – vienas dzimtas augi*). Aveņu stādījumus var kombinēt ar krūmogulājiem. Augsni atpūtina 2 gadus – likvidējot daudzgadīgās nezāles un ielabojot ar zaļmēslojumu.

1.7. NOZARES RAŽOŠANAS GALVENĀS PROBLĒMAS

Galvenās problēmas nozarē ir :

- posmu – “ražotājs – pārstrādātājs” un “ražotājs – tirgotājs” nesakārtotība;
- valsts finansiālā atbalsta trūkums ražotāju organizācijām;
- zemā produkcijas kvalitāte;
- produkcijas uzglabāšana.

Lai **augļu un ogu produkcija** tirgū būtu **konkurētspējīga**, tai jāizvirza *noteiktas kvalitātes prasības*. Galvenokārt tā ir preču kvalitāte un transportizturība, bet attīstoties pārstrādei – arī galaprodukta kvalitāte. Šajā nozarē ir veicams ļoti liels darbs:

- 1) pāreja uz intensīvajiem augļu dārziem;
- 2) šķirņu struktūras nomaiņa, t.i., jāpāriet uz rudens un ziemas šķirņu āboliem;
- 3) ogulāju šķirņu galvenās prasības – piemērotība pārstrādei un mehanizētai novākšanai;
- 4) kvalitātes prasību izstrāde atbilstoši Eiropas standartiem.

Lai visīsākajā laikā izveidotu optimālo dārzu struktūru, Latvijas Augļkopības asociācija uzskata, ka *katru gadu būtu jāiestāda vismaz 100 ha Latvijai svarīgāko kultūru – ābeles, avenes, zemenes, upenes un jāņogas*. Pēc augļkopības zinātnieku aprēķiniem Latvijas augļu dārzu optimālā platība un struktūra tālākā nākotnē ir šāda:

- sēkleņi – 25 tūkst.ha;
- ogulāji – 40 tūkst.ha;
- kokaudzētavas – 50 ha.

Ņemot vērā pašreizējās pārstrādes un realizācijas iespējas, tuvāko 10 gadu laikā jāsasniedz 5000 ha intensīvo dārzu katrai no svarīgākajām augļaugu kultūrām.

Būtiskas problēmas rada svaigas un saldētas produkcijas uzglabāšana, jo prasībām atbilstošu glabāšanas vietu ierīkošana prasa lielus kapitālieguldījumus.

2. SAIMNIECĪBAS BUDŽETA APRĒĶINĀŠANA

Pēdējos gados Latvijā arvien aktuālāka kļūst problēma, kas saistīta ar iedzīvotāju nodarbinātību laukos. Daudzi lauku iedzīvotāji ir bez darba un dzīvo zem iztikas minimuma. Viens no šīs problēmas risinājuma variantiem varētu būt intensīvas augļkopības attīstība zemnieku saimniecībās. *Augļkopība un tās produkcijas realizācija, glabāšana un pārstrāde prasa ievērojami daudz roku darba, tāpēc tās attīstība palīdzētu atrisināt nodarbinātības problēmu laukos*, it sevišķi Latgalē un Zemgales dienvidaustrumu rajonos, kur šī problēma sevišķi aktuāla. Stādot jaunas, tirgus prasībām atbilstošas, Latvijas apstākļiem piemērotas, ražīgas augļu koku un ogulāju šķirnes, kā arī pielietojot intensīva tipa audzēšanas tehnoloģiju, var samērā ātri gūt peļņu, jo augļkopība ir viena no ienesīgākajām lauksaimniecības nozarēm. *Augļkopības rentabilitāte Latvijas apstākļos var būt ļoti augsta arī saimniecībās ar nelielu zemes platību*, kādas Latvijā ir

ļoti daudz. Ienākumi un peļņa protams, atkarīgi no šķirnes, dārza tipa, potcelma un citiem faktoriem. To apstiprina arī izstrādātās un modeļu saimniecībās izmēģinātās intensīvo augļu dārzu tehnoloģijas.

2.1. INTENSĪVIE AUGĻU DĀRZI

Augļu dārza ierīkošanas un kopšanas izmaksas, kā arī realizācijas ieņēmumi atkarīgi no:

- ↪ dārza tipa;
- ↪ potcelma izvēles;
- ↪ stādmateriāla kvalitātes (atveseļots, vīrusbrīvs);
- ↪ šķirnes (konkrētai vietai piemērota) un to dažādības vienā stādījumā (reakcija uz dažādiem laika apstākļiem);
- ↪ ražas normēšanas;
- ↪ u.c.

Dārza tips neapšaubāmi ir intensīvs. Potcelma būtisko ietekmi uz vidējo ražību un ienākumiem gadā no 1 ha var apskatīt 2.1.1.tabulā.

Stabilāku ražu var iegūt, audzējot vairāk šķirņu (8 – 15), jo katru šķirni citādi ietekmēs Latvijas mainīgie laika apstākļi gan ziemā, gan pavasarī ziedēšanas laikā. Audzējot šķirnes ar dažādu ražas vākšanas laiku, vieglāk un īstajā laikā varēs novākt ražu, līdz ar to samazināsies zudumi glabāšanas laikā.

2.1.1.tabula

**Vidējā raža (1992. – 1997.g.) un realizācijas ienākumi no 1 ha
1987.gada stādījumā**

Šķirne	Potcelma augums	Koku skaits, gab/ha	Vidējā ražā gadā, t/ha	Vidējā realizācijas cena, Ls/t	Ienākumi gadā, Ls/ha
Forele	spēcīgs	500	16.1	150	2415
	vidējs	830	21.6		3240
	mazs	1660	25.0		3750
Iedzēnu	spēcīgs	410	8.3	200	1660
	vidējs	660	17.8		3560
	mazs	1250	25.0		5000
Lobo	spēcīgs	500	11.3	200	2260
	vidējs	830	13.2		2640
	mazs	1250	16.7		3340
Koričnoje Novoje	spēcīgs vidējs	410 660	8.8 18.3	150	1320 2745
Sinap Orlovskij	spēcīgs vidējs	410 660	17.5 26.3	220	3850 5786
Noris	spēcīgs	500	14.6	150	2190
	vidējs	830	24.3		3645
	mazs	1660	18.3		2745

(Dobeles DSIS izmēģinājumi SIA "Pūres dārzi", apkopots 1997.)

Ierīkojot stādījumus un izvēloties šķirņu un potcelmu kombinācijas, jāņem vērā zinātnisko pētījumu rezultāti.

Labus rezultātus dod ražas normēšana, ko veic pundurdārzos un vidēja auguma ābeļdārzos. Tas prasa 200 - 220 cilvēkstundas uz 1 ha stādījumu un izmaksā Ls 75 - 100. Ietekmi uz I šķiras augļu daudzumu un realizācijas ieņēmumiem var apskatīt 2.1.2.tabulā (I šķiras ābolu realizācijas cena ir 200 Ls/t, II šķiras – 100 Ls/t).

2.1.2.tabula

Ražas normēšanas ietekme uz I šķiras augļu daudzumu un realizācijas ieņēmumiem dažādām ābeļu šķirnēm (1997.gadā)

Šķirne	Ražas normēšana	Vidējā raža gadā, t/ha	I šķiras augļi			II šķiras augļi		Kopējie ieņēmumi
			%	t	Ieņēmumi	t	Ieņēmumi	
Forele	-	25.0	46.5	11.6	2320	13.4	1340	3660
	+		85.6	21.4	4280	3.6	360	4640
Noris	-	24.3	27.0	6.6	1320	17.7	1770	3090
	+		68.5	16.6	3320	7.7	770	4090

(SIA "Pūres dārzi", 1997.)

No 2.1.2.tabulas var secināt, ka ieguldītie Ls 75 - 100 ražas normēšanai atkarībā no šķirnes dod vidēji Ls 900.- lielu peļņu. Tāpēc ikvienam dārzniekam jābūt pieejamiem zinātnisko pētījumu rezultātiem un iespējai konsultēties ar augļkopības speciālistiem.

Augļu dārzu ierīkošanas tehnoloģisko karti (2.1.3.tabula) sastādījusi M.Skrīvele pēc apkopotiem datiem no ASV Aijovas štata konsultāciju centra un SIA "Pūres dārzi".

2.1.3.tabula

Augļu dārza ierīkošanas un kopšanas līdz ražai izmaksas n demonstrējumu saimniecībā Latvijā (Ls/ha)

	Mēra vienība	Stādīšanas gads			2.gads			3.gads		
		Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls
Stādi	gab.	1000	1.00	1000						
Balsti	gab.	1000	0.50	500						
Žogs				450						
Zālāju sēkla	kg	30	2.00	60.0						
Mieti vietu iezīmēšanai				10						
Knāģi, saites, atsaites				65			30			7
Mēslojums	kg			47			24			35
Augu aizsardzības līdzekļi:										
herbicīdi				16			14			14
fungicīdi, insekticīdi				30			43			139
KOPĀ				2178			111			195
Darbietilpība:										
roku darbs	cilvēkstundas	125	0.6	72	46	1.3	58	44.1	1.3	56
traktorstundas	traktorstundas	46	3.2	146	7.2	2.4	17	7	2.2	15
Lielās kastes	gab.									105
Zemes nodoklis				4.0			4.0			4.0
IZMAKSAS KOPĀ				2400			190			375
IERĪKOŠANAS IZMAKSAS KOPĀ										2965

(ASV Aijovas štata konsultāciju centra un SIA "Pūres dārzi" dati, 1994. – 97.)

No 2.1.3.tabulas aprēķiniem izriet, ka šīs 1 ha intensīva augļu dārza ierīkošanas izmaksas ir optimālas, kas tika ņemtas par pamatu izstrādājot subsīdiju nolikumu par produktīvo ilggadīgo stādījumu ierīkošanu.

2.1.4.tabula

Augļu dārzu kopšanas izmaksas un realizācijas ieņēmumi 3 veidu dārzos (Ls/ha)

	Pundurdārzs (1550 koki/ha), ražība 20 t/ha				Vidēja auguma (700 koki/ha), ražība 20 t/ha				Spēcīga auguma (410 koki/ha)			
	Stundas	Samaksa Ls	Materiālu izmaksas Ls	Kopā Ls	Stundas	Samaksa Ls	Materiālu izmaksas	Kopā Ls	Stundas	Samaksa Ls	Materiālu izmaksas	Kopā Ls
IEŅĒMUMI												
Āboli				3600				3600				2700
KOPĀ				3600				3600				2700
MAINĪGĀS IZMAKSAS												
Vainaga veidošana	140	75	10		220	140	10		260	160	10	
Brūču kopšana	24	15	20		24	15	20		24	15	20	
Ražas vākšana	200	100			400	200			400	150		
Uzglabāšana				200				200				150
Šķirošana, fasēšana	30	100			30	100			22	75		
Ražas normēšana	200	75			220	140						
Mēslojums			50				50				50	
Kalcija sāļi			25				25				25	
Augu aizsardzības līdzekļi:												
herbicīdi			40				40				30	
fungicīdi, insekticīdi			150				150				150	
KOPĀ			295	200			295	200			285	150
Darbietelpība:												
roku darbs	602	(0.6 Ls/stundā)		365	902	(0.6 Ls/stundā)		595	714	(0.6 Ls/stundā)		400
traktorstundas	189	(1.2 Ls/stundā)		232	189	(1.2 Ls/stundā)		232	169	(1.1 Ls/stundā)		182
MAINĪGĀS IZMAKSAS KOPĀ				1092				1322				1017
FIKSĒTĀS IZMAKSAS												
Amortizācija				297				297				247
Zemes nodoklis				4.0				4.0				4.0
KOPĒJĀS IZMAKSAS				1393				1623				1268
Saimniecības vadības izmaksas(5% no kopējām izmaksām)				70				81				63
Neparedzētie izdevumi(10% no kopējām izmaksām)				140				162				127
IZMAKSAS KOPĀ				1603				1866				1458
BRUTO PEĻŅA				1997				1734				1242

(SIA "Pūres dārzi", SIA "Melba", Dobeles DSIS, 1994. – 97.)

No 2.1.4.tabulā piedāvātajiem datiem var secināt, ka pundurdārzu ierīkošana dod vislielāko peļņu no platības vienības, taču šeit jāpiezīmē, ka šo dārzu ražošanas ilgums ir salīdzinoši visīsākais – 20 gadi (vidēja auguma ābeles ražo optimāli 25 – 30 g.). Visnелиetderīgāk izmantotā platība ir spēcīga auguma augļu dārzos, jo ražība ir viszemākā no platības vienības, kā arī izmaksas, piemēram, vainaga veidošanai 3.5 reizes mazākam koku skaitam (nekā pundurdārzā) ir gandrīz 2 reizes lielākas. Arī novākšana prasa lielāku darbaspēka patēriņu.

2.2. AVEŅU UN KRŪMOGULĀJU STĀDĪJUMU IERĪKOŠANAS UN KOPŠANAS BUDŽETA APRĒĶINS

Tehnoloģiskā karte sastādīta pēc LLKIAC apkopotajiem datiem no demonstrējumu saimniecībām.

2.2.1.tabula

Aveņu un krūmogulāju stādījumu ierīkošanas izmaksas n demonstrējumu saimniecībā Latvijā (Ls/ha)

	Mēra vienība	Avenes			Krūmogulāji		
		Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls
Stādi	gab.	8000	0.20	1600	4000	0.25	1000
Zālāju sēkla	kg	20	2.00	40.0	20	2.00	40.0
Mēslojums (tīrvielā):	kg	500	0.22	110.0			
N	kg				150	0.095	14.3
P ₂ O ₅	kg				400	0.092	36.8
K ₂ O	kg				300	0.087	26.1
kūtsmēsli	t	80	2.50	200.0	80	2.50	200.0
Kūdra	m ³	20	1.20	24.0			
Augu aizsardzības līdzekļi:							
herbicīdi							
~ raundaps	l	3	8.30	25.0	3	8.30	25.0
~ banvels 4s	l	0.75	14.00	11.0			
KOPĀ				2009			1342
Darbietilpība:							
roku darbs				10.0			10.0
traktorstundas				130			119
Lielās kastes	gab.	155	2.50	388	175	2.50	438
IZMAKSAS KOPĀ				2411			1909

(LLKIAC, 1997.)

Sastādot šo karti ņemti vērā sekojoši nosacījumi:

- ↪ izmantota 8 – 10 gadu augseka;
- ↪ rindstarpās sēj zālāju;
- ↪ aveņu stādāmais materiāls atveseļots;

- ↪ upenēm 2– gadīgi, vīrusbrīvi stādi, šķirņu piemērotība atbilstoši mehanizētai novākšanai;
- ↪ darba izmaksu aprēķinā izmantotas pakalpojumu cenas;
- ↪ zemes nodokļa lielums augļkopībā pieņemts nosacīti, t.i., Ls 4,-/ha.

2.2.1.tabulā aprēķinātas stādījumu ierīkošanas izmaksas, no kā turpmāk tiks rēķināta amortizācija jeb atmaksāšanās, t.i., katru gadu norakstāmā vērtība. Aveņu un krūmogulāju stādījumiem amortizācija tiks rēķināta uz stādījumu ilguma minimālo robežu – 7 gadi.

Amortizācija = Ierīkošanas izmaksas / Stādījumu izmantošanas gadu skaits

2.2.2.tabula

Aveņu stādījumu kopšanas izmaksas un realizācijas ieņēmumi n demonstrējumu saimniecībā Latvijā (Ls/ha)

	Mēra vienība	Avenes					
		novākšana pārstrādei			novākšana svaigam patēriņam		
		Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls
IEŅĒMUMI							
Ogas	t	7.0	700.0	4900	7.0	1000.0	7000
IEŅĒMUMI KOPĀ				4900			7000
MAINĪGĀS IZMAKSAS							
Kompleksais mēslojums	kg	500	0.22	110.0	500	0.22	110.0
Kūdra	m ³	20	1.20	24.0	20	1.20	24.0
Insekticīds		0.25	12.0	3.0	0.25	12.0	3.0
Kastītes(300g)					7778	0.04	311.0
KOPĀ				137.0			448.0
Darbietilpība:							
roku darbs				1150			1250
traktorstundas				43			43
MAINĪGĀS IZMAKSAS KOPĀ				1219			1741
FIKSĒTĀS IZMAKSAS							
Stādījumu amortizācija				345			345
Zemes nodoklis				4.0			4.0
KOPĒJĀS IZMAKSAS				1568			2090
Saimniecības vadības izmaksas (5% no kopējām izmaksām)				78.4			104.5
Neparedzētie izdevumi (10% no kopējām izmaksām)				156.8			209
IZMAKSAS KOPĀ				1803			2404
BRUTO PEĻŅA				3097			4596

(LLKIAC, 1997.)

2.2.3.tabula

**Krūmogulāju stādījumu kopšanas izmaksas un realizācijas ieņēmumi n
demonstrējumu saimniecībā Latvijā (Ls/ha)**

	Mēra vienība	Krūmogulāji					
		novākšana ar rokām			novākšana ar kombainu		
		Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls
IEŅĒMUMI							
Ogas	t	7.0	500.0	3500	7.0	500.0	3500
Spraudeņi	gab.	1500	0.03	45.0	1500	0.03	45.0
IEŅĒMUMI KOPĀ				3545			3545
MAINĪGĀS IZMAKSAS							
Kompleksais mēslojums	kg	500	0.14	70.0	500	0.14	70.0
KOPĀ				70.0			70.0
Darbietilpība:							
roku darbs				800			100
traktorstundas				43			180
MAINĪGĀS IZMAKSAS KOPĀ				913			350
FIKSĒTĀS IZMAKSAS							
Stādījumu amortizācija				273			273
Zemes nodoklis				4.0			4.0
KOPĒJĀS IZMAKSAS				1190			627
Saimniecības vadības izmaksas (5% no kopējām izmaksām)				60			32
Neparedzētie izdevumi (10% no kopējām izmaksām)				119			63
IZMAKSAS KOPĀ				1369			722
BRUTO PEĻŅA				2176			2823

(LLKIAC, 1997.)

No 2.2.3.tabulas datiem var secināt, ka, novācot ogas ar kombainu, tiek samazināta izmaksu daļa, taču kā pieredze rāda – pēc tam bieži ir nepieciešama ogu pārlasišana. Lai ogu novākšanu veiktu ar kombainu, nepieciešams stādījuma sabiezinājums rindās.

2.3. ZEMEŅU STĀDĪJUMI

Tehnoloģiskā karte sastādīta pēc LLKIAC apkopotajiem datiem no demonstrējumu saimniecībām (Ls/ha). Sastādot šo karti, ņemti vērā sekojoši nosacījumi:

- ↳ izmantota 4 – 5 gadu augseka;
- ↳ rindstarpās sēj zālāju.

2.3.1.tabula

Zemeņu stādījumu tehnoloģiskā karte n demonstrējumu saimniecībā (Ls/ha)

	Mēra vienība	Ierīkošana			1.ražas gads			2.ražas gads		
		Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls	Vienības	Cena Ls	Kopā Ls
IENĒMUMI										
Ogas	t				10.0	500.0	5000	12.0	500.0	6000
KOPĀ							5000			6000
MAINĪGĀS IZMAKSAS										
Stādi	tūkst.gab.	32.0	50	1600						
Zālāja sēkla	kg	20.0	2	40.0						
Mēslojums (tīrvielā):										
N	kg	100	0.24	24.0	60	0.24	14.4	60	0.24	14.4
P ₂ O ₅	kg	120	0.42	50.4	60	0.42	25.2	60	0.42	25.2
K ₂ O	kg	120	0.13	15.6	60	0.13	7.8	60	0.13	7.8
kūtsmēsli	t	80	2.5	200.0						
Augu aizsardzības līdzekļi:										
herbicīdi				17						
fungicīdi							40			40
Kastītes (300 grami)	gab.				8890	0.04	355.6	13333	0.04	533.3
Kastes(15kg)	gab.	267	2.50	667.5						
KOPĀ				2614.5			443			620.7
Darbietilpība:										
roku darbs				20			640			960
traktorstundas				166			89			94.0
MAINĪGĀS IZMAKSAS KOPĀ				2800			1172			1675
FIKSĒTĀS IZMAKSAS										
Amortizācija							1500			1724
Zemes nodoklis				4.0			4.0			4.0
KOPEJĀS IZMAKSAS				2804			2676			3403
Saimniecības vadības izmaksas(5% no kopējām izmaksām)				140			134			170
Neparedzētie izdevumi(10% no kopējām izmaksām)				280			268			340
IZMAKSAS KOPĀ				3224			3078			3913
BRUTO PEĻŅA				-3224			1922			2087

(LLKIAC, 1997.)

3. NOZARES PRODUKCIJAS TIRGUS IESPĒJU RAKSTUROJUMS

3.1. LATVIJAS IEKŠZEMES CENAS (1997.G.)

Šajā nodaļā aplūkošu iekšzemes cenas 1997.gadā:

- ✓ stādāmajam materiālam;
- ✓ svaigajai un glabātajai produkcijai – pa mēnešiem.

3.1.1.tabula

Stādāmā materiāla cenas vidēji Latvijā 1997.gadā (Ls/gab.)

Stādāmais materiāls	Mazumcenas		Vairumcenas	
	1-gadīgs	2-gadīgs	1-gadīgs	2-gadīgs
Ābeles uz kлона potcelmiem	1.20 – 2.00	1.50 – 2.50	0.80 – 1.50	1.20 – 2.00
Ābeles uz sēklaudžiem	1.00 – 1.50	1.20 – 2.00	0.80 – 1.20	1.20 – 1.40
Krūmogulāji	0.20 – 0.50	0.30 – 1.00	0.15 – 0.30	0.30 – 0.50
Avenes	0.20 – 0.50		0.15 – 0.30	
Zemenes	0.03 – 0.25	-	0.03 – 0.20	-

(LAA, 1997.g.)

3.1.2.tabula

Vispārējās cenu svārstības āboliem atsevišķos tirgos Latvijā pa periodiem
1997.gadā

Mēneši	Latvijas pilsētu tirgi					
	Rīgas Centrāltirgus		Rēzeknes		Jelgavas	
	Cena Ls/kg	% pret janvāri	Cena Ls/kg	% pret janvāri	Cena Ls/kg	% pret janvāri
Janvāris	0.20 – 0.35	100%	0.15 – 0.25	100%	0.30 – 0.65	100%
Jūnijs	0.30 – 0.50	145%	0.50	250%	0.55 – 0.70	132%
Augusts (beigas)	0.05 – 0.25	55%	0.10 – 0.30	100%	0.03 – 0.35	40%
Novembris	0.15 – 0.35	91%	0.10 – 0.25	88%	0.25 – 0.50	79%

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

3.1.1.zīmējumā uzskatāmi varam redzēt un attiecīgi secināt, ka ābolu cenas Latvijas tirgos svārstās ļoti dažādi. Šīs svārstības būtiski ietekmē piedāvājuma – pieprasījuma attiecība, kas atkal savukārt ietekmē attiecīgā tirgus zemāko un augstāko cenu. Protams, piedāvāto ābolu cenas un ābolu kvalitāte ir atkarīga no šķirnes. Tātad **cenas un to svārstību amplitūdu tirgū ietekmē:**

- piedāvājums;
- pieprasījums;
- sortiments;
- ābolu kvalitāte – lielums, forma, krāsu izlīdzinātība, garšas īpašības.

obrīd Latvijā intensīvo dārzu saimniecības pagaidām visai nelielā apjomā var piedāvāt izskatīgu un konkurētspējīgu ābolu produkciju. Tāpēc šeit būtu lietderīgi

paskaidrot, ka Latvijā augļu dārzi tiek migloti pret slimībām tikai 3 reizes pēc ziedēšanas, savukārt Holandē miglošanas reižu skaits ir 5 – 8 reizes lielāks, t.i., 15 – 25 reizes sezonā. Latvijās muitas kontroles iespējas uz robežas ir stipri ierobežotas, jo attiecīgās kvalitātes analīzes nav iespējams veikt. Līdz ar to Latvijā tiek ievesta bieži tā produkcija, piemēram, ko ES tirgū nevar pārdot.

3.1.1.zīm.Vispārējās cenu svārstības āboliem atsevišķos Latvijas tirgos pa periodiem 1997.gadā.

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

3.1.2.zīm.Zemāko cenu svārstības āboliem Latvijas tirgos pa periodiem 1997.gadā.

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

Viskrasākās zemāko cenu svārstības vērojamas Jelgavas un Rēzeknes tirgos (3.1.2.zīm.), jo pieprasījums lielāks kā piedāvājums bijis janvārī un jūnijā. Savukārt augusta beigās, kad, piemēram, Jelgavas tirgus ar āboliem piepildīts, cenas tajā ir viszemākās, salīdzinot ar citiem Latvijas tirgiem, jo pircēju skaits ir salīdzinoši mazāks kā Rīgas Centrāltirgū, līdz ar to pārdevēju interesēs ir samazināt cenu, lai realizētu lielāku apjomu. Daudzi ražotāji savu produkciju ir spiesti realizēt jau rudenī, jo vecie augļu dārzi bija orientēti uz vasaras un rudens šķirņu ābolu ražošanu, kā arī Latvijā uzglabāšanas iespējas (gan svaigai, gan saldētai produkcijai) patlaban vēl ir stipri ierobežotas.

3.1.3.zīm.Augstāko cenu svārstības āboliem Latvijas tirgos pa periodiem 1997.gadā.

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

3.1.3.tabula

Vispārējās cenu svārstības āboliem atsevišķos Latvijas tirgos attiecībā pret Rīgas Centrāltirgu 1997.gadā (izmantojot 3.1.2.tabulas cenas)

Mēneši	Latvijas pilsētu tirgi				
	Rīgas Centrāltirgus	Rēzeknes		Jelgavas	
	%	% pret Rīgas Centrāltirgu	“+” vai “-“	% pret Rīgas Centrāltirgu	“+” vai “-“
Janvāris	100%	73%	- 27%	173%	+ 73%
Jūnijs	100%	125%	+ 25%	156%	+ 56%
Augusts (beigas)	100%	100%	0	100%	0
Novembris	100%	70%	- 30%	150%	+ 50%

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

Vienmērīgākās augstāko un zemāko cenu svārstības pa periodiem ir Rīgas Centrāltirgū, kur piedāvājuma – pieprasījuma samērs ir līdzsvarots. No iepriekšteiktā var secināt, ka šeit āboli par mērenām cenām ir nopērkami cauru gadu. Protams, šāda situācija būtu vēlama visos Latvijas tirgos, arī mazpilsētās. Atsevišķas tirgus daļas, realizācijas kanāli, to izpēte un attīstība tiks apskatīta 5.nodaļā.

3.1.4.zīm.Vispārējās cenu svārstības āboliem atsevišķos tirgos Latvijā attiecībā pret Rīgas Centrāltirgu 1997.gadā (%).

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

Tabulā 3.1.3. aprēķinātā attiecība par vispārējām cenu svārstībām % pret Rīgas Centrāltirgu norāda uz to, ka vidējās cenas ražas periodā visos tirgos ir relatīvi vienādas,

taču citos periodos Jelgavas tirgus ir 50 – 73% dārgāks, savukārt Rēzeknes tirgū janvārī un novembrī ābolu cenas ir par 27 – 30% zemākas, bet jūnijā par 25% augstākas, tomēr nesasniedzot Jelgavas tirgus ābolu cenu līmeni.

3.2. STARPTAUTISKĀS CENAS

Latvijas tirgus ar āboliem nav piepildīts, īpaši pavasarī, tāpēc tiek importēti āboli no citām valstīm. Pirmie konkurenti ir mūsu kaimiņi – Lietuva, kur jau agrāk augļkopības nozarei bija spēcīgs valsts atbalsts. Lietuvā darbojas īpašs Augļkopības zinātnes institūts, ir ieguldītas lielas investīcijas intensīvo dārzu ierīkošanā, tiek iepirkts kvalitatīvs potcelmu materiāls mātesdārzu izveidei un paplašināšanai. Tas viss ir radījis Lietuvā labvēlīgus apstākļus augļkopības nozares attīstībai, tāpēc Latvijas tirgū tā var ienākt ar zemākām cenām, kvalitatīvu produkciju, sakārtotu realizācijas kanālu sistēmu, turklāt visu cauru gadu. Pavasarī Latvijas ābolus tirgū atrast ir grūti un to kvalitāte ir ļoti zema.

To apstiprina arī cenu analīze, kas redzama 3.2.1.tabulā. Viļņas tirgū rudens periodā samērā ilgi saglabājas zemas cenas, jo tirgus ar āboliem ir piepildīts un par tādām cenām var eksportēt arī uz Latviju, kur pašražoto ābolu deficīta dēļ Latvijas ražotājs cenu savai precei paaugstinājis. Cenu atšķirības visbūtiskākās ir tieši pirms jaunās ražas, kad Tallinas un Viļņas tirgos cenas ir par 7 – 15% zemākas kā Rīgas Centrāltirgū. Tas tikai vēlreiz norāda uz to, ka Lietuvā un Viļņā ir iespējas svaigo ābolu produkciju saglabāt līdz jaunajai ražai, kā arī abās kaimiņvalstīs nodrošinājums ar augļkopības produkciju ir apmierinošs.

3.2.1.tabula

**Vispārējās cenu svārstības āboliem atsevišķos Baltijas tirgos pa periodiem
1997.gadā**

Mēneši	Baltijas valstu tirgi				
	Rīgas Centrāltirgus	Tallina		Viļņa	
	Cena Ls/kg	Cena Ls/kg	% pret Rīgas Centrāltirgu	Cena Ls/kg	% pret Rīgas Centrāltirgu
Janvāris	0.20 – 0.35	0.35 – 0.57	175%	0.21 – 0.35	105%
Jūlijs	0.40 – 0.60	0.34 – 0.54	85%	0.37 – 0.60	93%
Augusts (beigas)	0.05 – 0.25	0.08 – 0.49	160%	0.07 – 0.44	140%
Novembris	0.15 – 0.35	0.21 – 0.46	140%	0.09 – 0.22	60%

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

3.2.1.zīm. Zemāko cenu svārstības āboliem Baltijas tirgos salīdzinājumā ar Rīgas Centrāltirgu 1997.gadā (%).

(LVAEI – Tirgus & Cenu apskats, 1997.g.)

Līdz šim veiktā analīze attiecas uz tirgu un tirgu cenām, taču mazumtirdzniecības tīklā vietējā produkcija praktiski nenonāk.

3.2.2.tabulā dotas Holandes vairumcenas āboliem, kuras salīdzinājumā ar Rīgas tirgus cenām ir samērā zemas, kā arī ņemot vērā to apstākli, ka Latvijas veikalos šīs cenas divkārtšojas un pat trīskārtšojas – sasniedzot Ls 0.80 – 0.85. Tas nozīmē, ka Holandes vairumcena un transporta izmaksas Latvijas veikalos atmaksājas ar labu peļņas procentu.

3.2.2.tabula

Vispārējās cenu svārstības āboliem Holandes vairumtirgū salīdzinot ar Rīgas Centrāltirgu pa periodiem 1997.gadā

Mēneši	Rīgas Centrāltirgus Cena Ls/kg	Holande	
		Cena Ls/kg	% pret Rīgas Centrāltirgu
Marts	0.27	0.22 – 0.44	81%
Jūlijs	0.40 – 0.60	0.16 – 0.27	40%
Augusts	0.05 – 0.25	0.11 – 0.22	220%
Decembris	0.20 – 0.35	0.15 – 0.28	75%

(“Praktiskais Latvietis”, 1997.)

3.2.2.zīm.Zemāko cenu svārstību salīdzinājums Holandes vairumtirgū salīdzinājumā ar Rīgas Centrāltirgu 1997.gadā pa periodiem (%).

(“Praktiskais Latvietis”, 1997.)

3.2.3.tabula

Vispārējās cenu svārstības āboliem Holandes vairumtirgū salīdzinot ar Rīgas veikaliem pa periodiem 1997.gadā

Mēneši	Rīgas veikali Cena Ls/kg	Holande	
		Cena Ls/kg	% pret Rīgas veikaliem
Marts	0.60	0.22 – 0.44	37%
Jūlijs	0.80	0.16 – 0.27	20%
Augusts	0.35	0.11 – 0.22	31%
Decembris	0.55	0.15 – 0.28	27%

(“Praktiskais Latvietis”, 1997., veikalu cenas apsekojumā Rīgas veikalos, 1997.)

3.2.3.zīm.Zemāko cenu svārstību salīdzinājums Holandes vairumtirgū salīdzinājumā ar Rīgas veikaliem 1997.gadā pa periodiem (%).

(“Praktiskais Latvietis”, 1997., veikalu cenas apsekojumā pa Rīgas veikaliem, 1997.)

Secinājumā var teikt tikai vienu, ka Latvijas ražotājiem pašiem savs tirgus tuvākā nākotnē būtu jāpiepilda ar svaigu augļkopības produkciju visa gada garumā.

4. NOZARES INSTITUCIONĀLĀ VADĪBA

4.1. NOZARES JURIDISKĀ BĀZE

No valsts puses pastāv vairākas juridiskās institūcijas, kas izstrādā normatīvos dokumentus lauksaimniecības nozarei kopumā, kā arī specifiskos rādītājus pa atsevišķām nozarēm. Šīs institūcijas ir:

- ↪ LR ZM Lauksaimniecības stratēģijas un kooperācijas departaments;
- ↪ LR ZM Augu aizsardzības stacija;
- ↪ LR ZM Pārtikas kvalitātes inspekcija;
- ↪ LR LM Pārtikas centrs.

Praktisku ieguldījumu augļkopības nozares attīstībā dod sabiedriskā organizācija “Latvijas Augļkopju asociācija”, kas reģistrēta 1998.gada 20.aprīlī. Tā apvieno apmēram 100 ražotājus. Nozīmīgākās darbības sfēras ir šādas:

- ❖ darbs pie nozares rīcības programmas izstrādes;
- ❖ semināru, konsultāciju un apmācību organizēšana;
- ❖ piedalīšanās Valsts subsīdiju nolikuma izstrādē ilggadīgo, produktīvo stādījumu ierīkošanai;
- ❖ kontrole par subsīdiju sadali – apsekojot ierīkotos stādījumus (vai ierīkošana veikta atbilstoši subsīdiju prasībām).

4.2. GALVENĀS TIRDZNICĪBAS METODEDES NOZARĒ, SAMAKSA RAŽOTĀJIEM

Nozarē dominē maza apjoma produkcijas ražotāji, tomēr pašreiz parādās tendence uz specializētām augļkopības saimniecībām. Produkcijas realizācija notiek galvenokārt svaigās produkcijas tirgū, pārstrādei aiziet tikai neliela daļa no saražotā. No sacītā izriet, ka tirgū dominē sīktirgotāji, jo realizācijas sistēma nav sakārtota un netiek pietiekoši kontrolēta.

No likuma “Par norēķinu kārtību par nepārstrādāto lauksaimniecības produkciju” izriet, ka samaksa par saņemto produkciju pēc līguma jāveic 1 mēneša laikā, ja līgums nav noslēgts – 10 dienu laikā. Ja likums darbotos, tad risks par saražotās produkcijas realizāciju būtu dalīts, taču tagad visu risku uzņemas ražotājs. **Ražotājs ir gatavs slēgt līgumu un izpildīt pārstrādes uzņēmumu izvirzītās prasības**, savukārt pārstrādātājam tāds likums ir neizdevīgs, līdz ar to samaksa ražotājam nenotiek laicīgi, jo:

- 1) pārstrādātājs savu produkciju realizē pakāpeniski, tāpēc trūkst attiecīgie līdzekļi, ko izsauc pieņemamu kredītiespēju trūkums;
- 2) ražotājiem trūkst informācija par savām tiesībām līgumu slēgšanas jomā.

Katrai problēmai ir divas puses, tāpēc likums “Par norēķinu kārtību par nepārstrādāto lauksaimniecības produkciju” viens pats īsti darboties nevar, ja neizstrādā citas attiecīgās valsts lauksaimniecības politikas mehānisma detaļas, piemēram, pārstrādes uzņēmumiem pieņemamu kredītiespēju izveidošanu, likuma izpildes kontroles sistēmu u.c.

4.3. KVALITĀTES VADĪŠANAS BĀZE

Pašlaik tiek izstrādātas kvalitātes prasības svaigajai produkcijai, kā arī 1998.gada otrajā pusē tiks iesniegts Saeimā jauns “Augu aizsardzības likumprojekts”, pie kura jau izstrādāts LR MK noteikumu projekts “Par stādāmā un pavairošanas materiāla audzēšanu un tirdzniecību”.

Pašreiz attiecībā uz augļkopības nozari ir spēkā attiecīgi **LR likumi un noteikumi**:

- ↪ likums “Par atbilstības novērtēšanu”;
- ↪ “Pārtikas aprites uzraudzības likums”;
- ↪ likums “Par patērētāju tiesību aizsardzību”;
- ↪ “Augu aizsardzības likums”;
- ↪ Pārtikas preču marķēšanas noteikumi;
- ↪ Sanitārās robežinspekcijas noteikumi;
- ↪ Augu karantīnas nolikums.

4.4. VESELĪBA UN HIGIĒNA

Veselības aizsardzības jomā darbojas jau pieminētais (4.3.nodaļā) “Augu aizsardzības likums” un Augu karantīnas nolikums.

4.5. NOZARES ĢENĒTISKAIS POTENCIĀLS: UZTURĒŠANA UN ATTĪSTĪBA

Kā jau tika norādīts 4.3.nodaļā ir izstrādāts LR MK noteikumu projekts “Par stādāmā un pavairošanas materiāla audzēšanu un tirdzniecību. Latvija ir pievienojusies “Starptautiskajai Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas (Riodežaneiro) konvencijai”. Šīs konvencijas viena no svarīgākajām sastāvdaļām ir ģenētiskās daudzveidības saglabāšana un racionāla izmantošana. LR ZM ir akceptējusi Latvijas pievienošanos Eiropas kooperatīvajai programmai augu ģenētisko resursu saglabāšanai. Te ietilpst Eiropas valstu vairākums, t.sk. Igaunija un Lietuva.

Ziemeļvalstu Ministru Padome ir akceptējusi sadarbību starp Ziemeļu un Baltijas valstīm ģenētisko resursu izpētes un saglabāšanas jomā. To finansē Ziemeļu Ministru Padome. Tās ietvaros ir izveidota augļaugu darba grupa, tiek finansēta speciālistu kvalifikācijas celšana.

5. MĀRKETINGA KANĀLI

5.1. SAIMNIECĪBU TIPU RAŽOŠANAS DAĻAS

No 1.3.3.tabulas redzam, ka piemājas un personīgo saimniecību kopražu īpatsvars kopējā apjomā svārstās no 56.5% līdz 70.3%. Pēc darba grupas ekspertu vērtējuma 80% no produkcijas apjoma ražo mazais ražotājs un tikai 20% nāk no specializētajām augļkopības saimniecībām.

5.2. TIRGUS DAĻAS KATRAM FAKTORAM

Tirgus daļas dažādās saimniecībās nav sadalītas līdzīgi, tāpēc var izdalīt: sīkražotājus un lielražotājus. Sadalījums pa tirgus daļām veikts pēc ekspertu vērtējuma un apkopots 5.2.1.tabulā.

Lai nozare attīstītos, nepieciešams izveidot realizācijas sistēmu, jo pašreiz šis process notiek stihiski. Realizācijas iespējas ārējā tirgū vēl nav aktuālas, jo nav piepildīts iekšējais tirgus.

5.2.1.tabula

Tirgus daļu sadalījums Latvijā 1997.gadā (%).

Tirgus daļas	Saimniecības veids			
	Sīkražotājs		Lielražotājs	
	Āboli	Ogas	Āboli	Ogas
Pašpatēriņš	80%	65%	5%	2%

Pārstrādei	5%	5%	30%	15%
Tirgū	10%	20%	55%	70%
Citi tirdzniecības kanāli (piem.,veikali)	5%	10%	10%	13%

(Pēc ekspertu vērtējuma)

5.3. PĀRSTRĀDES UZŅĒMUMI NOZARĒ

Liela daļa esošo pārstrādes uzņēmumu strādā ar novecojušām tehnoloģijām. Tam par iemeslu ir:

- ↳ ar lauksaimniecību saistītām nozarēm neizdevīga kredītpolitika;
- ↳ tradīcijas konservus gatavot ģimenē (mājās);
- ↳ gan svaigās, gan pārstrādātās produkcijas pagaidām vēl augstā pašizmaksa, kuras rezultātā pārstrādes produktiem ir grūti konkurēt kā iekšējā, tā ārējā tirgū.

Modernu un ekonomisku pārstrādes uzņēmumu ierīkošanu kavē pagaidām vēl nepietiekamie augļu un ogu produkcijas apjomi, kā arī glabātavu un saldētavu nepietiekamās jaudas (esošie pārstrādes uzņēmumi spiesti importēt saldētās ogas).

Taču aktivitātes vērojamas arī šajā nozarē. Par to liecina atsevišķu modernu pārstrādes uzņēmumu veidošanās un darbība (SIA "Pūres ceļš", SIA "Spilva").

Ražotājs rudenī ir spiests pārdot savu produkciju pārstrādei, jo trūkst glabātavu, īpaši bagātīgas ražas gados (piemēram, 1997.g. – skat.1.3.2.tabulu). Iepirkuma cenas nosaka pārstrādātājs, jo pārstrādes uzņēmumu Latvijā nav daudz, līdz ar to vietējās konkurences praktiski nav, kā arī mazais ražotājs vēl nespēj piedāvāt pietiekoši lielu produkcijas apjomu, kas spētu ietekmēt pārstrādes nozari.

5.4. IMPORTĒTĀ PRODUKTA DAĻA

Pēc ekspertu vērtējuma svaigam patēriņam būtu nepieciešams vidēji viens ābols dienā katram cilvēkam, t.i., apmēram 300 āboli (30kg) gadā, kā arī vidēji 10kg zemenes sezonā.

$30 \text{ kg} * 2.6 \text{ milj.cilvēku} = 78000\text{t ābolu}$ $10 \text{ kg} * 2.6 \text{ milj.cilvēku} = 26000\text{t zemeņu}$

5.4.1.tabulā apkopota informācija par svaigās augļkopības produkcijas kopējo patēriņu Latvijā, pašu saražoto daudzumu un importētās produkcijas daļu tajā.

5.4.1.tabula

Svaigu augļu patēriņš, kopražs un imports Latvijā 1996.gadā (tūkst.t)

Produkcijas veids	Patēriņš	Kopražs	Imports
Āboli, bumbieri	25.1	16.0	16.2
Ogas	20.6	10.2	4.7

(LR VSK, 1996.)

No 5.4.1.tabulas var secināt, ka Latvijas iedzīvotāju kopējais svaigo ābolu patēriņš sasniedz tikai 1/3 daļu no ekspertu aprēķinātā daudzuma. Ogu patēriņš arī ir nepietiekošs, jo 26 tūkst.t būtu vēlams patērēt zemenes, taču kopējais ogu patēriņš sastāda tikai 20,6 tūkst.t. Tomēr Latvijas ražotājs nespēj apmierināt arī tādu patēriņa daudzumu, tāpēc pašlaik importētās produkcijas ieplūšana Latvijā ir nepieciešama. Interesanta ir arī

informācija par Latvijas ārējās tirdzniecības apgrozījumu āboliem un augļu un dārzeņu sulām dinamikā pa gadiem, kas apkopota 5.4.2.tabulā.

5.4.2.tabula

Ārējās tirdzniecības apgrozījums Latvijā dinamikā pa gadiem (Ls)

Produkts	1996			1997		
	Imports	Eksports	Bilance	Imports	Eksports	Bilance
Āboli	1611814	11411	-1600403	2103142	336	-2101806
Augļu un dārzeņu sulas	1471543	5011585	-1471543	6432497	9483979	3051482

(LTVC, 1997.)

5.4.2.tabulas dati ir tiešs neizveidotās un nesakārtotās realizācijas sistēmas atspoguļojums. No 1.3.2.tabulā dotās informācijas var redzēt, ka 1997.gadā sēkleņu kopražā stipri pārsniedza 1996.gadā iegūto, taču svaigās produkcijas imports arī pieaudzis 1997.gadā. **Augļu un dārzeņu sulu eksports** ir ļoti **pieaudzis (par 4472394Ls)**, kas saistīts ar sulu koncentrātu ieviešanu un gatavo sulu eksportu. Lielākā daļa no pārstrādes uzņēmumiem strādā ar ievestajiem sulu koncentrātiem!

Tā kā Latvijas ražotājs nespēj piepildīt tirgu ar pašražoto produkciju, tad iedzīvotājiem jāpērk importa svaigie āboli, ko norāda importa apjoma palielinājums tieši 1997.gadā.

5.5. LATVIJAS RAŽOTĀJU KONKURENTI ĀRĒJĀ TIRGŪ. POTENCIĀLIE EKSPORTA TIRGI. EKSPORTA VEICINĀŠANAS PASĀKUMI

Potenciālie eksporta tirgi svaigiem un saldētiem augļiem un ogām, kā arī to pārstrādes produktiem un stādmateriālam būtu NVS, Skandināvija, Kanāda, ASV.

Eksporta veicināšanas pasākumi:

- ❖ ražošanas apjomu palielināšana;
- ❖ vienveidīgas, kvalitatīvas, iesaiņotas produkcijas ražošanas nodrošināšana;
- ❖ realizācijas sistēmas, mārketinga kanālu izveide.

6. INVESTĪCIJAS NOZARĒ

6.1.1.tabulā apkopota informācija par nepieciešamo kapitālu un orientējošo investīciju vajadzību augļkopības nozarei tās ražošanas posmos, kā arī sagatavojot produkciju realizācijai.

6.1.1.tabula Nepieciešamais kapitāls un orientējošā investīciju vajadzība (Ls)

Pamatlīdzekļi un materiāli	Norma	Cena (Ls)	Uz 1ha	Nepieciešams		Esošs (%)	Investīciju vajadzība
				Skaitis	Ls		
STĀDAUDZĒTAVĀM							
Augsta klirensa iekārta*	10ha	11000	1100	5	55000	0%	55000
Autokārs ar aprīkojumu kravas pacelšanai, koku izrakšanai ar kausu	10 ha	8000	800	5	40000	5%	38000
Potcelmu stādāmā iekārta	10ha	3100	310	5	15500	10%	13950
Laišanās iekārtas	2ha	1800	900	25	45000	10%	40500
Žogs	1ha	450	450		22500	20%	18000
KOPĀ							165450
RAŽOJOŠIEM DĀRZIEM							
Traktors	10ha	13000	1300	1500	1950000	15%	16575000
Miglotājs	10ha	3300	330	1500	4950000	15%	4207500
Augsnes frēze	10ha	1500	150	1500	2250000	5%	2137500
Ecēšas	10ha	200	20	1500	300000	25%	225000
Pļaujmašīna	10ha	850	85	1500	1275000	5%	1211250
Transportuzkabe	10ha	1000	100	1500	1500000	25%	1125000
Minerālmēslu izkliešanas iekārta	10ha	450	45	1500	675000	5%	641250
Kombains upēņu novākšanai	100ha	25000	250	7	175000	50%	87500
Žogs	5ha	2250	450	4000	9000000	20%	7200000
KOPĀ							33410000
SALDĒTAVAS							
Ēka	500t	200000		1 – 2	200000	-	200000
Saldēšanas tehnika	500t	100000		1 – 2	100000	-	100000
Dziļās saldēšanas tunelis	500t	250000		1 – 2	250000	-	250000
KOPĀ					550000		550000
GLABĀTUVES							
Jaunu un modernu ierīkošana	1000t	300000		10	3000000	0	3000000
Rekonstrukcija un vienkāršu glabātavu ierīkošana	200t	8000		500	4000000	20%	3200000
KOPĀ					7000000		6200000
KOPĒJAIS KAPITĀLS UN NEPIECIEŠAMĀS INVESTĪCIJAS RAŽOŠANAI					47353000		40325450
ZINĀTNEI							
Zinātnes izmēģinājumu iestāžu pētījumu bāzes nodrošināšana							480000
Šķirņu salīdzināšanas sistēmas reorganizācija							10000
Ekonomisko pētījumu veikšanai							22000
Konsultāciju sistēmas izveidei							800000
Atvērta stādāmā materiāla sertifikācijas sistēmas izveide							280000
Slimību un kaitēkļu apkarošanas brīdinājumu sistēmas izveide							75000
KOPĀ							1667000
KOPĒJĀS NEPIECIEŠAMĀS INVESTĪCIJAS							41992450

* specializēta augsnes apstrādes iekārta (Pēc ekspertu vērtējuma, 1997.)

Pēc 6.1.1.tabulas datiem izriet, ka augļkopības nozarei izvirzīto mērķu sasniegšanai 7 gados katru gadu nepieciešamas investīcijas Ls 6 milj. apmērā. Līdz ar to jāveic steidzīgi priekšdarbi saldētavu izbūvei (kur to būvēt būtu visizdevīgāk, vislietderīgāk), jo Latvijā tādas vēl nav, kā arī ābolu glabātavu rekonstrukcija un ierīkošana. **Augļkopības svaigās produkcijas** īsais uzglabāšanas termiņš un nepietiekošais pārstrādes uzņēmumu skaits un to mazās jaudas pakļauj ražotāju lielam riskam. No tā izriet, ka rūpīgi jādomā par glabāšanas, realizācijas un pārstrādes sistēmas izveidi, lai ar pašu izaudzēto svaigo augļu un ogu produkciju varētu nodrošināt Latvijas iedzīvotājus visa gada garumā.

7. PAŠREIZĒJĀ POLITIKA

7.1. TIRGUS BARJERAS

Ir ievedmuita. Ar Lietuvu un Igauniju ievedmuita ir 0%.

7.2. IEKŠĒJĀ TIRGUS CENU REGULĀCIJAS APRAKSTS

Diemžēl iekšējā tirgus cenu regulācijas sistēmas nav, bet ir nepieciešama, jo tiek pētīta ES sistēma par kopējā svaigu augļu tirgus organizēšanu.

7.3. VALSTS ATBALSTS ĢENĒTISKAI PADZIĻINĀŠANAI

Valsts atbalsts zinātnei ir ļoti nepietiekošs – izmēģinājumu staciju materiāli tehniskā bāze ir gan morāli, gan fiziski nolietota un neatbilst mūsdienu prasībām, kas neļauj veikt modernus pētījumus: intensīvu dārzu iekārtošanai, augstas kvalitātes produkcijas ražošanai un ražas izvērtēšanai. MTB izmēģinājumu stacijās jābūt augstākā līmenī nekā zemnieku saimniecībās, jo tām vienlaicīgi jābūt mācību bāzei zemnieku un studentu apmācībai. Tam nepieciešams valsts finansējums 480000 Ls. Pašreizējā šķirņu salīdzināšanas sistēma ir neefektīva, tāpēc jāveido jauna – iesaistot zemnieku saimniecības, kas ļautu veikt šķirņu salīdzināšanu reālos katras kultūras audzēšanas reģionos. Šķirņu introdukcija un sākotnējā salīdzināšana veicama zinātniskās pētniecības iestādēs, izdalot *tām papildus finansējumu Ls 10000.- apmērā.* Tām kopā ar LAA un šķirņu salīdzināšanas centru jāveic arī iegūto rezultātu izvērtēšana.

Nepieciešams ir finansējums (Ls 22000.-) augļkopības ekonomisko pētījumu veikšanai, kā arī valsts atbalsts atveseļota (elītes) stādmateriāla sistēmas izveides uzsākšanai: *zinātnisko pamatu izstrādei, augļaugu formu atveseļošanai, mātesdārzu iekārtošanai un formu regulārai testēšanai, testēšanas laboratorijas iekārtošanai un etalonaugu saglabāšanai – Ls 35000.- apmērā.*

Nepietiekošas ir informācijas un konsultāciju iegūšanas iespējas par intensīvo dārzu ierīkošanu un audzēšanas tehnoloģijām. Lai to veicinātu, jāpalielina konsultantu skaits augļkopībā. Savukārt, lai veicinātu ātrāku zinātnisko atziņu izplatīšanu, LLKIAC augļkopības nodaļa veidojama uz Dobeles DSIS bāzes. Valsts atbalsts (Ls 75000.-) nepieciešams arī pētījumu veikšanai, lai izstrādātu zinātniskos pamatus augļaugu slimību un kaitēkļu apkarošanas efektīvas brīdinājumu sistēmas izstrādāšanai, kā arī informācijas tīkla izveidei.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

- ☀️ Sadarbībā ar VSK, LAA un LLKIAC veikt pašreizējā nozares stāvokļa inventarizāciju un analīzi;
- ☀️ Izveidot augļkopību par nozari ar sabalansētu ražošanas, pārstrādes un realizācijas sistēmu (Ls 6 milj./gadā);
- ☀️ Paplašināt lietišķos pētījumus:
 - ~ intensīvu dārzu audzēšanas un iekārtošanas tehnoloģiju pilnveidošanā (Ls 35000.-),
 - ~ ogu un augļu pārstrādē un uzglabāšanā (Ls 185000.-);
- ☀️ Atveseļota stādāmā materiāla audzēšanas un sertificēšanas sistēmas izveide, iekļaujot tajā zinātniskos pētījumus(280000.-);
- ☀️ Informācijas un konsultāciju tīkla augļkopībā paplašināšana;
- ☀️ Izveidot reģionālas atbalsta saimniecības augļkopībā, kurās iespējams veikt arī šķirņu ražošanas pārbaudes (Ls 25000.-);
- ☀️ Finansiāli atbalstīt augļkopju profesionālās un kooperatīvās organizācijas (Ls 15000 gadā);
- ☀️ Nozarei specifisku pārstrādes ražotņu izveide un iekārtu iegāde, īpaši atbalstot jaunu, oriģinālu, kā arī eksportam domātu produktu ražošanu;
- ☀️ Glabātavu celtniecība vai rekonstrukcija(0.9 milj. Ls/gadā)
- ☀️ Zemu temperatūru saldēšanas tehnoloģijas attīstība un ar to saistītu iekārtu iegāde un bāzu izveidošana(78600 Ls/gadā);

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. LR VSK Latvijas Statistikas gadagrāmata. – Rīga, 1997.;
2. LR VSK Latvijas lauksaimniecība.Statistisko datu krājums. – Rīga, 1997;
3. LR ZM Lauksaimniecības gada ziņojums. – Rīga, 1995;
4. LR ZM Lauksaimniecības gada ziņojums. – Rīga, 1997;
5. LVAEI Tirgus&Cenu apskats. – Rīga, 1997;
6. LVAEI Latvijas lauksaimniecības attīstība, iespējas, problēmas. – Rīga, 1995;
7. LLKIAC Izmēģinājumi un demonstrējumi augļkopībā un dārzenkopībā. – Ozolnieki, 1997.